

TÉAMAÍ LE BREITHNIÚ

Cumarsáid faoi alt 9 den Acht (Litreacha, ríomhphoist & cora poist).

Dualgais reatha faoin Acht:

- Cumarsáid a fhreagairt sa teanga ina bhfuarthas í;
- Faisnéis i scríbhinn nó leis an bpost leictreonach a eisiúint i nGaeilge nó go dátheangach.

1. I do thuairimse, an leor na dualgais seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

Moltaí:

- Foireann a earcú a bheidh inniúil ar sheirbhís d'ardchaighdeán a sholáthar i rogha teanga an chustaiméara
- Ba chóir d'eagraíocht poiblí dualgaisí an Achta mar atá, a chomhlíonadh ó thaobh cáipéisí a chur ar fáil.
- Ba chóir cur leis an liosta agus aon fhoirm chlóite nó leictreonach a bhainfeadh an pobal úsáid as a chur san áireamh chomh maith le suíomhanna gréasáin
- Ba chóir go mbeadh an Ghaeilge agus an Béarla in aon cháipéis nó foirm dhátheangach taobh le taobh leis an teanga eile faoi aon chlúdach amháin
- Moltar cáipéisí chorparáideach a chur ar fáil go leictreonach amháin – (sábháil ar fhoilsiúchán chlóite - d'fhéadfadh na comhlachtaí poiblí nó na leabharlanna cóipeanna aonaracha de na cáipéisí a chur i gcló ar ghnáthinneall fótachóipeála d'aon duine gan teacht ar ríomhaire.)

Foilseacháin faoi alt 10 den Acht. Dualgais reatha faoin Acht:

- Doiciméid áirithe a fhoilsiú go comhuaineach i nGaeilge agus i mBéarla (m.sh. tuarascálacha bliantúla, cuntais iniúchta, tograí beartais phoiblí, ráitis straitéise srl.

2. I do thuairimse, an leor na dualgais seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

- Moladh go n-aithneofaí na Foirmeacha agus Bileoga Eolais is mó a chuirtear ar fáil agus go ndéantar leagan amháin comónta dátheangach a fhorbairt agus a fhoilsiú.
- Moltar tosaíocht a thabhairt do na Foilseacháin sin is mó éileamh ag an bpobal.
- Moltar córas náisiúnta chun Caighdeánú a dhéanamh ar Fhoilseacháin áirithe comónta atá á n-eisiúint ag Comhlachtaí Poiblí éagsúla ar fud na tíre.

Comharthaí, stáiseanóireacht & fógairtí taifeadta béil faoi na Rialacháin faoin Acht (I.R. Uimh. 391 de 2008).

Dualgais reatha faoin Acht: • Cloí leis na Rialacháin maidir le húsáid na Gaeilge agus an Bhéarla ar chomharthaí, ar stáiseanóireacht agus i bhfógairtí taifeadta béil.

3. I do thuairimse, an leor na dualgais seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

- Tá na dualgais seo riachtanach.
- Cuireann comharthaí tráchta féiniomhá tíre in iúl agus bíonn tionchar acu ar dhearcadh an phobail i leith thábhacht na teanga. Níor chóir go mbeadh eisceacht déanta dóibh in Acht na dTeangacha Oifigiúla. Moltar
  - (a) go mbeadh an téacs i nGaeilge ann ar dtús,
  - (b) go mbeadh an téacs i nGaeilge sa chló céanna leis an téacs i mBéarla,
  - (c) go mbeadh an t-eolas céanna céanna sadá chás i.e Gaeilge = Béarla
- Ba cheart féachaint chuige go mbeidh an Ghaeilge feiceálach agus ar comhmhead leis an mBéarla ar gach lógó nua comhlachta poiblí.

Scéimeanna Teanga faoin Acht. Is iad na scéimeanna teanga croílár an Achta Teanga.

Leagtar amach sna scéimeanna teanga an córas trína bhforbraíonn comhlachtaí poiblí a gcuid seirbhísí trí Ghaeilge thar thréimhse ama. Is trí na scéimeanna teanga a dhéileáiltear le húsáid na Gaeilge ar shuíomhanna gréasáin, ar bhileoga, ar bhróisiúir, ar fhoirmeacha, trí sheirbhísí teileafóin, trí sheirbhísí idirphearsanta eile, trí sheirbhísí ar líne srl.

4. (a) I do thuairimse, an bhfuil córas na scéimeanna teanga sásúil, an bhfuil sé iomarcach nó an dteastaíonn leasú air?

4.(b) An bhfuil malairt córais a mholfá a bheadh níos éifeachtaí agus níos éifeachtúla?

Moltaí:

- Teastaíonn leasú air. Ba chóir go mbeadh comóntacht idir na seirbhísí éagsúla a bheidh curtha ar fáil trí na scéimeanna chomh fada is atá sé praiticiúil. Dar ndóigh, beidh comhlachtaí stáit áirithe le sainchúraimí faoi leith a bheidh ag cur sainseirbhísí ar fáil don phobal.
- Ba chóir go mbeadh sé riachtanach d'aon scéim go mbeidh ar an gcomhlacht poiblí a bheith gníomhach ag cur in iúl don bobal na seirbhísí as Gaeilge atá ar fáil uathu
- Go bhforbrófaí córas nua le caighdeán a bheadh bunaithe ar rialacháin reachtúla, ar nós *Na Rialacháin um Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 (ALT 9) 2008*
- Ba chóir gach rud i sceiméanna ranna éagsúla a chur le chéile nuair a chomhnasctar na ranna sin tar éis toghchán ginearálta nó eile, in ionad scéim iomlán nua a chur le chéile.

Seirbhísí ó chomhlachtaí poiblí sa Ghaeltacht. Sa chaoi is gur féidir leis an Stát tacú le stádas agus le húsáid na Gaeilge sa Ghaeltacht, tá sé an-tábhachtach go mbeidh pobal na Gaeltachta ábalta a ngnóthaí oifigiúla a dhéanamh leis an Stát trí Ghaeilge.

5.(a) An bhfuil tú sásta leis na seirbhísí atá á soláthar trí Ghaeilge ag comhlachtaí poiblí sa Ghaeltacht?

5.(b) An bhfuil leasuithe a mholfá a chuirfeadh le héifeachtacht agus le héifeachtúlacht na gcomhlachtaí poiblí sa réimse seo?

Moltaí:

- Níl aon chinnteacht ann maidir le seirbhísí a bheith ar fáil trí Ghaeilge ón Stát (sa Ghaeltacht nó ar fud na tíre) ná ar sheirbhís d'ardchaighdeán fiú má déantar seirbhís a chur ar fáil trí 'Gaeilge'.
- Ba chóir go mbeadh sé mar chuid de rialacháin nua san Acht go mbeidh, taobh istigh de 5 bliana, gach seirbhís ar fáil don phobal trí Ghaeilge sa Ghaeltacht agus na seirbhísí sin a bheith ar chomhchaighdeán leis na seirbhísí a chuirtear ar fáil trí Bhéarla sa stát.

Forálacha eile faoin Acht. Tá forálacha eile san Acht a dhaingníonn cearta maidir le húsáid na Gaeilge san Oireachtas, sna cúirteanna agus i gcóras logainmneacha an Stáit.

6. I do thuairimse, an leor na forálacha seo, an bhfuil siad iomarcach nó an dteastaíonn leasú orthu?

Moltaí:

- Ba chóir go mbeidh foráil ann ag leagan dualgais ar an Rialtas billí a fhoilsiú go **dátheangach agus go comhuainneach/ ag an am céanna.**
- Ó tharla go bhfuil formhór na reachtaíochta ar fáil sna rialacháin a dhéantar de bhun Achtanna, ba chóir an reachtaíocht tánaisteach a fhoilsiú **go dátheangach agus go gcomhuainneach/ag an am céanna.**
- Ba chóir go mbeadh breitheamh i gcás a reáchtáiltear as Gaeilge nó go dátheangach (Gaeilge/Béarla) ábalta an cás a éisteacht as Gaeilge (gan chabhair ó ateangaire). Chinnteodh sé triail chothrom.

Comhlachtaí poiblí faoin Acht. Cuireann an tAcht dualgas ar chomhlachtaí poiblí, atá liostaithe faoin Acht, seirbhísí a sholáthar trí Ghaeilge. Tá liosta iomlán na gcomhlachtaí poiblí faoin Acht ar fáil ag www.ahg.gov.ie Tá na comhlachtaí poiblí seo a leanas liostaithe faoin Acht – Ranna agus oifigí Rialtais, údaráis áitiúla, ollscoileanna, institiúidí tríú leibhéal eile, coistí gairmoideachais, an Garda Síochána, an tSeirbhís Chúirteanna, na Coimisinéirí Ioncaim, Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte, gníomhaireachtaí, boird & cuideachtaí Stáit eile.

7. I do thuairimse, an bhfuil liosta na gcomhlachtaí poiblí faoin Acht cuí nó an dteastaíonn leasú sa réimse seo?

Moltaí:

- Aon chomhlacht poiblí nua a bhunófar amach anseo, ba chóir iad a chur ar liosta na gcomhlachtaí poiblí a thagann faoi Acht na dTeangacha Oifigiúla 2003 láithreach agus nach mbeadh gá fanacht ar mholadh ón Aire
- Ba chóir go dtiocfadh aon chomhlacht gur leis an stát é (bainc, comhlachtaí leath-stáit, srl. san áireamh) faoin Acht nó aon chomhlacht a fhaigheann ceadúnas ón stát gníomhú sa tír (ní chosnóidh seo airgead ar an Stát agus bheadh go leor leor seirbhísí breise curtha ar fáil dá bharr)
- Ag eascairt as an Bord Snip Nua agus plean athchóirithe an Rialtais don earnáil poiblí, ba chóir go ndéanfaí gnó den Ghaeilge ar theidil agus eolas na gcomhlachtaí agus na mbord éagsúla a luaithe agus atá san indéanta.

Oifig an Choimisinéara Teanga. Is faoin Acht a bunaíodh Oifig an Choimisinéara Teanga. Is é príomhról na hOifige ná monatóireacht a dhéanamh ar chur i bhfeidhm an Achta.

8. I do thuairimse, an bhfuil cumhachtaí agus feidhmeanna na hOifige sin dóthanach nó iomarcach agus an dteastaíonn leasuithe orthu?

- Ba chóir Oifig an Choimisinéara Teangan a choiméad neamhspleách, mar atá.
- Ba chóir ról monatóireachta a thabhairt d'Oifig an Choimisinéara Teanga maidir le cur i bhfeidhm an *Straitéis 20 Bliain don Ghaeilge 2010-2030*

9. An bhfuil leasuithe eile a mholfá ar an Acht le cinntiú gur reachtaíocht í atá oiriúnach agus cuí dá feidhm?

- Ba chóir go mbeadh rialacháin ann go mbeidh líon áirithe daoine i ngach comhlacht poiblí ábalta seirbhís a chur ar fáil trí Ghaeilge.
- Ba chóir go mbeadh sé de dhualgas reachtúil ar bhainc agus comhlachtaí poiblí móra eile seirbhís Ghaeilge a chur ar fáil atá chomh feiceálach céanna leis an tseirbhís a cuirtear ar fáil i mBéarla
- Ba chóir go mbeadh dualgas feasacht ar chearta teanga a spreagadh a bheith ag an Coimisineir, Roinn na Gaeltachta, na Comhlachtaí Stáit agus ag an Roinn Oideachais
  - Is minic é dodhéanta teacht ar an leagan Gaeilge
  - Is minic go bhfuil an t-eolas i nGaeilge as dáta i gcomparáid leis an leagan Béarla
- Is minic eolas ar leathanach Idirlín i mBéarla agus leathanach folamh le nóta leithscéil áit ar cheart don Ghaeilge a bheith
- Ba chóir go mbeidh preasráitis/gnó leis na meáin a bheith dátheangach.

10. Céard iad na seirbhísí trí Ghaeilge a bhfuil éileamh agat féin orthu ó chomhlachtaí poiblí nó an gceapann tú gur cheart tosaíocht a thabhairt dóibh?

- Éilítear seirbhísí trí Ghaeilge ach ní i gcónaí a bhítear ábalta iad a chur ar fáil ná go deimhinn muinín a bheith astu.
- Ba cheart go mbeidh na suíomhanna gréasáin ag comhlachtaí poiblí ar fáil **go hiomlán** trí Ghaeilge

11. Céard iad na constaicí nó na deacrachtaí a fheictear duit a bhaineann le seirbhísí ar chomhchaighdeán a sholáthar i nGaeilge ag comhlachtaí poiblí?

- Easpa cumais sa Ghaeilge. Is gá daoine a earcú le Gaeilge – daoine inniúla sa ghnó idirlámha agus sa Ghaeilge - agus daoine sa chóras cheana féin a oiliúint.
- Easpa eolais ar an tábhacht a bhaineann le seirbhísí a chur ar fáil trí Ghaeilge do phobal/ do shaoránaigh an Stáit ian rogha teanga. Tá gá le **cúrsaí feasachta teanga**.

12. Céard iad na leasuithe a mholfá ar an Acht le forbairt a dhéanamh ar sheirbhísí Stáit trí Ghaeilge ar bhonn éifeachtach agus éifeachtúil ó thaobh costais de?

- Dá ndéanfaí méid áirithe daoine le Gaeilge a earcú do phoist ins na Comhlachtaí Poiblí, - daoine le saineolas don bpost fógartha mar aon le líofacht sa dátheanga oifigiúil – (ní bheadh aon chostas sa bhreis ar an Stát ach bheadh sábháilt airgid ann ó thaobh táirgiúlacht de ós gach aon taobh).
- Ba chóir Oifig an Choimisinéara Teanga a fhágáil mar oifig neamhspleách le hairgead a shábháil ar an Rialtas